

«Мілітаристський» бюджет РФ

I. Ус, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Проаналізовано інформацію щодо проєкту бюджету РФ на 2025–2027 рр. та визначено орієнтацію РФ на тривалі воєнні дії. Також окреслено потенційні проблеми реалізації зазначеного проєкту бюджету.

Висновки

1. У 2025 р. РФ планує підтримувати витрати на воєнні цілі на історично високому рівні, що демонструє готовність Москви продовжувати повномасштабну війну проти України в наступному році.
2. Реалізацію показників бюджету РФ на 2025 р. з високим ступенем імовірності ускладнюватимуть значні перешкоди, які можуть не дозволити виконати його в повному обсязі.

У проєкті бюджету РФ, з яким ознайомилися журналісти одного з провідних світових ділових видань Bloomberg News ¹, доходи передбачено на рівні 40,3 трлн руб., а видатки – 41,5 трлн руб. Уряд РФ має намір збільшити воєнні витрати з 10,8 трлн руб., запланованих у 2024 р., до 13,2 трлн руб. у 2025 р., що за офіційним курсом Центрального банку РФ становить 142 млрд дол. США. Отже, витрати на оборону становитимуть 6,2 % ВВП РФ. За підрахунками Bloomberg News на основі проєктних даних, частку воєнних витрат у ВВП планується скоротити до 5,6 % у 2026 р. та до 5,1 % у 2027 р.

Таким чином, прогнозується, що витрати на так звану національну оборону та внутрішню безпеку у 2025 р. становитимуть близько 40 % загальних бюджетних видатків РФ, що свідчить про переведення економіки РФ на воєнні рейки. Згідно з проєктом бюджету, який, імовірно, незабаром буде подано на розгляд до російського парламенту, це більше, ніж сукупні асигнування на освіту, охорону здоров'я, соціальну політику та національну економіку. Варто зазначити, що видатки на секретні або невизначені статті (деякі з них можуть бути включені в інші статті) у 2025 р. зростуть до 12,9 трлн руб. (у 2024 р. на такі статті було

¹ Russia Keeps the Money Rolling in for Putin's War in Ukraine. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-09-23/russia-budget-plans-show-no-let-up-in-putin-s-war-on-ukraine>

заплановано 11,1 трлн руб.), залишаючись на рівні близько 30 % загальних бюджетних витрат. Отже, сукупні витрати на національну оборону та внутрішню безпеку, а також на секретні або невизначені статті, значна частка яких може бути використана на національну оборону, становитиме приблизно 71 %.

Очікуване збільшення видатків на т. зв. національну оборону та внутрішню безпеку у 2025 р. відбувається попри те, що в попередньому бюджеті на 2024 р. прогнозна цифра за цією статтею видатків становила 8,5 трлн руб., а також попри обіцянку міністра оборони РФ оптимізувати витрати, яку він дав перед призначенням на цю посаду в травні 2024 р.

Водночас проєкти документів свідчать, що уряд у 2025 р. планує скоротити дефіцит бюджету до 1,2 трлн руб. або 0,5 % ВВП. В основі скорочення – зменшення видатків на галузі, котрі безпосередньо не пов'язані з мілітарним складником бюджету та збільшенням доходів.

Зокрема, планують зменшити видатки на соціальну політику: витрати в цій сфері скоротяться з 7,5 трлн руб. у 2024 р. до 6,8 трлн руб. у 2025 р. (16,4 % від загальних бюджетних витрат). При цьому витрати на охорону здоров'я залишаться на рівні 2024 р.

Збільшити доходи бюджету планують за рахунок прогнозованого зростання ненафтогазових надходжень від запровадження прогресивнішого податку на прибуток і очікуваного збільшення надходжень від податку на додану вартість, а також акцизів та імпорتنих зборів. За попередніми прогнозами, у 2025 р. податки з фізичних і юридичних осіб додатково збільшать російський бюджет на 2,6 трлн руб.

За оцінкою фахівців Bloomberg News, прогнозований дефіцит бюджету може виявитися для РФ оптимістичним (з огляду на переглянутий прогноз уряду на 2024 р.). Нині дефіцит бюджету РФ по завершенню 2024 р. прогнозується на рівні 1,7 % ВВП, що на 0,6 відсоткового пункту більше, ніж у поправках, внесених у червні поточного року.

Також є **низка факторів, які негативно позначаються на показниках російської економіки за умови збереження в РФ нинішнього режиму**. Найбільш суттєвими з них є такі:

- надання переваги витратам на т. зв. національну оборону та безпеку над соціальними потребами. Значну частку коштів і засобів у наступні роки і далі зосереджуватимуть на воєнних зусиллях РФ, що буде одним із головних драйверів російської економіки. Утім, військові інвестиційні товари (сировина, проміжні компоненти, запчастини, машини, обладнання та інше) швидко витрачаються і, найбільш імовірно, не зможуть збільшити загальну продуктивність економіки, проте сприятимуть зростанню інфляції в країні.

- Використання фонду національного добробуту для покриття дефіциту бюджету РФ, поряд з іншими запозиченнями з нього, зі значною імовірністю,

приведе до вичерпання ліквідної складової частини цього фонду у 2025 р. (про ризику обнуління фонду національного добробуту у 2025 р. заявляли в Центральному банку РФ наприкінці серпня 2024 р.).

- Очікувані надходження від нафтогазового сектора можуть суттєво зменшитися через рішення Саудівської Аравії відмовитися від досягнення цільового показника у 100 дол. США за барель нафти, а натомість наростити її видобуток і збільшити частку власної присутності на світовому ринку нафти². Реалізація такого плану з високою імовірністю призведе до зменшення світових цін на нафту, а, отже, і менших надходжень до бюджету РФ.

- Неспроможність місцевих виробників задовольнити попит на товари та послуги, зростання державних витрат переважно через ведення воєнних дій, технологічна відсталість економіки, збільшення реальної заробітної плати (особливо зарплати військовослужбовців і працівників військово-промислового комплексу) на тлі складної ситуації на ринках праці, зростання витрат на ведення зовнішньої торгівлі (ускладненість із розрахунками, зростаюча вартість логістики й товарів, які іноді закуповуються за цінами, вищими, ніж на світовому ринку) та девальвація рубля перешкоджають заходам зі зниження рівня інфляції. У вересні 2024 р. річна інфляція прискорилося до 9 %, що перевищує встановлений у липні 2024 р. цільовий показник за підсумками року розміром 6,5–7,0 % (попередній прогноз був у межах 4,3–4,8 %³). Щоб приборкати інфляцію, Центробанк РФ 13 вересня 2024 р. усьоме з липня 2023 р. підвищив ключову ставку, цього разу на 100 базисних пунктів, довівши її до 19 % річних⁴.

- Незважаючи на реалізацію деяких великих інфраструктурних проєктів, особливо на Далекому Сході, які, імовірно, будуть впроваджені через значну потребу в логістичній та транспортній інфраструктурі, зростання економіки в східних регіонах РФ буде недостатньо, щоб компенсувати падіння економічної активності в західних районах країни, зокрема через порівняно невелику кількість населення та застарілу інфраструктуру на Сході РФ.

- Недостатність інвестицій на цивільні потреби (зокрема вплив прямих іноземних інвестицій) і водночас неможливість значно підвищити продуктивність праці, що ускладнюватиметься через те, що чисельність російського населення, особливо молодих чоловіків, що перебувають на ринку праці, продовжує скорочуватися, пригнічують перспективи економічного

² Saudi Arabia ready to abandon \$100 crude target to take back market share. URL: <https://www.ft.com/content/1d186f62-5941-4f9e-aef1-7d93a8a696cd>

³ Інфляція прискорилося: центробанк Росії підвищив ставку до 18 %. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/07/26/717206/>

⁴ На росії зростає інфляція: центробанк знову підняв ключову ставку. URL: <https://ua.news.ua/world/na-rosiyi-zrostaye-inflyatsiya-tsentrobank-znovu-pidnyav-klyuchovu-stavku>

зростання (чергові етапи мобілізації також спричинюють негативні наслідки для російської економіки).

Поряд з тим, економічна ситуація в РФ, а, отже, і виконання бюджету також залежатимуть від зовнішніх чинників: посилення санкційного режиму й експортного контролю та заходів з їх дотримання (зокрема тих, які спрямовані на зменшення нафтогазових доходів та розрив торговельних потоків з так званими дружніми країнами, що дозволяють уникати міжнародних обмежень); стану світової економіки (зокрема світового попиту на викопні енергоресурси) та найбільших торговельно-економічних партнерів РФ.